

TRIBUNA

Europa i Àfrica: guerres i paus que ens afecten

Jordi Palou-Loverdos

Advocat i mediador en resolució de conflictes

Hi ha opcions vitals que transformen el que és ordinari en extraordinari. Distingir l'essencial de l'instrumental, escoltar i sentir com a pròpies les llàgrimes alienes -es manifestin aquestes aquí o a 6.000 quilòmetres-, optar per cuidar els éssers d'aquí i d'allà... és viure i honrar la vida, amb majúscules. Ara fa 20 anys, persones que havien posat al centre de la seva vida i de la seva professió la cura de tercers van decidir desplaçar-se a Ruanda i la República Democràtica del Congo per posar-se al servei dels que patien, tal com avui en dia hi ha persones que fan el mateix amb els seus veïns, amb persones vulnerables en barris de ciutats i pobles o com aquells que decideixen donar-ho tot a Síria, a les aigües de la Mediterrània, Afganistan, Iraq, Palestina, Israel, Iran o Colòmbia. Fa dues dècades, a través de l'ONG Metges del Món, Flors Sirera (filla, germana i infermera catalana), Manuel Madrazo (pare de dues filles i metge andalús) i Luis Valtueña (fill, germà i periodista madrileny) van decidir dedicar els últims mesos de 1996 i els primers de 1997 a persones en situacions límit a l'Àfrica Central. Fem memòria de la seva vida i de la vida que van donar, no únicament de la seva mort violenta fa 20 anys a Ruanda (el 18/1/1997, allunyada dels tres mesos de bogeria genocida del 1994). Perquè la seva vida té sentit per a tots... i la seva mort, només ells en saben el sentit i com ha transcendit en altres vides.

No van ser els primers; tampoc els últims. Milions de persones -sí, milions, en plural- totes elles amb set d'equitat, de justícia, de pau, de plenitud vivien la seva vida i els va ser arrabassada de forma violenta, o van ser privades de les seves cases, de les seves opcions vitals o dels seus pròxims. Persones aparentment llunyanes, ruandeses,

congoleses, burundeses, canadenques, italianes, britàniques, belgues... i també aparentment properes, com els missioners Joaquim Vallmajó (26/4/1994, Ruanda), Servando Mayor, Julio Rodríguez, Miguel Ángel Isla i Fernando De La Fuente (31/10/1996, R.D. del Congo) o Isidro Uzcudún (10/6/2010, Ruanda). Cooperants i missioners assassinats per ser testimonis incòmodes dels crims dels vencedors (Front Patriòtic Ruandès) a Ruanda i el Congo.

“ Flors Sirera, Manuel Madrazo i Luis Valtueña es van desplaçar a Ruanda i al Congo per posar-se al servei dels que patien; fem memòria de la seva vida i la seva mort violenta ”

En quina situació es troben ara Ruanda o la República Democràtica del Congo? en guerra? en pau? en democràcia? Encara que l'anàlisi complexa d'ambdós països supera aquestes línies sí que podem afirmar que viuen en una situació d'una intensíssima violència directa, estructural i cultural en totes les seves dimensions, en el sentit que propugnen Galtung o Lederach. Encara que la comunitat internacional destaca els progressos econòmics d'aquests països -amb taxes de creixement que ja voldríem per als nostres- els presidents d'ambdós països, Paul Kagame i Joseph Kabila respectivament, van ser actors claus en successives guerres i volen mantenir-se a la butaca i amb privilegis el temps que faci falta.

Malgrat la seva presumpta implicació en crims contra la humanitat, genocidi, crims de guerra, tortura, desaparicions forçades i repressió sistemàtica, Kagame i Kabila són intocables en la seva condició presidencial; per això la volen allargar fins a l'extrem mentre el poble al qual suposadament serveixen es mor, en tots els sentits. Amb diferents paraules i contextos tots dos diuen endevinar la voluntat del seu poble, i es mostren decidits a doblegar-se a la seva voluntat per presentar-se de nou a les eleccions. N'hi ha prou amb un simple exemple per il·lustrar el contrast entre els “salvadors” i els “seus” pobles. En les últimes eleccions presidencials de Ruanda, convocades l'any 2010, el ja president Kagame va ser reelegit amb el 93% dels vots; el

2003 “havia aconseguit” el 94% dels sufragis. Aquests són els titulars que rebem a Occident. Algunes poques paraules greus de l'ONU, Amnistia Internacional i Human Rights Watch després de les eleccions i... endavant (tot això enmig d'una escandalosa complicitat d'alguns estats de la comunitat internacional i multinacionals occidentals amb inconfessables interessos geoestratègics i geoeconòmics a l'Àfrica Central).

Passem per alt moltes coses: per exemple, Victoire Ingabire, una dona valenta -igual que Flors-, ruandesa resident a Holanda, mare i esposa que decideix tornar al seu país el gener de 2010 per presentar-se a les eleccions presidencials. A l'arribada a l'aeroport, clama per la democràcia, convida a canviar de president sense l'ajut de l'exèrcit o la violència (com havia passat al país fins aleshores), reclama justícia per a tots els responsables de crims, advoca pel reconeixement de totes les víctimes (no només les oficialment reconegudes, tutsis), propugna el diàleg per superar la guerra i la repressió (portant a Ruanda les conclusions del Diàleg Intraruandès; els mesos següents el règim de Kagame no li deixa registrar el seu partit, la deté, tortura i condemna a set anys de presó per rebel·lió; ella recorre la condemna i el Tribunal Superior li duplica la pena: quinze anys. Des d'aleshores és presonera política, com molts altres. Té sort de poder-ho explicar, molts no poden fer-ho. Ha recorregut la condemna al Tribunal Africà de Drets Humans i el règim de Kagame va voler retirar-se del tribunal internacional, sense èxit.

Encara que no és un bon auguri que aquest tribunal hagi acceptat com a *amicus curiae* a una organització propera al règim de Kagame i no, en canvi, a organitzacions internacionals -africanes, catalanes i espanyoles-, hi ha l'esperança que s'analitzarà amb rigor i imparcialitat la possible vulneració de drets humans de Victoire en el judici previst per al proper 17 de març¹. Enmig de tot això, el president ruandès ha aconseguit modificar la constitució per poder presentar-se aquest any a una tercera reelecció i poder continuar al càrrec fins al 2024.

“ Milions de persones amb set d'equitat, de justícia i de pau, vivien la seva vida i els va ser

arrabassada de forma violenta ”

Salvant les distàncies, tot això em recorda massa a episodis que hem patit de guerra civil i dictadura en aquest país: l'octubre de 1990 Kagame i els seus homes envaeixen Ruanda des d'Uganda i inicien una guerra per conquerir el poder (perdut); no se surten amb la seva del tot i la guerra degenera en genocidi, i després de 100 dies de bogeria assassina multidireccional Kagame pren el poder per la força el juliol de 1994; inicia una forta repressió al país (a més de dues guerres a la veïna R.D. del Congo, que continuen produint milers de refugiats a l'Àfrica i Europa), es rebateja com a demòcrata davant de la comunitat internacional, essent una veritable dictadura sistemàticament repressiva. És probable que aquest any sigui reelegit president amb gairebé el 100% dels vots. Tinc la impressió que les persones i els pobles tenim menys necessitat d'alliberadors de la pàtria, populistes i proveïdors de llibertat material (en forma de líders visionaris i/o de líders de corporacions multinacionals) i més de ciutadans que es posin al servei de les persones i els pobles.

El Tribunal Penal Internacional per a Ruanda, creat per investigar els crims més greus produïts en aquest país (únicament de l'any 1994), ha investigat només una part del conflicte i no ha volgut investigar ni la mort del missioner Vallmajó, ni de bisbes, religios@s tutsis i hutus, ni de víctimes hutus o twas. Només ha condemnat una vintena de líders hutus del règim Habyarimana contra el qual va lluitar Kagame. Aquest tribunal no pot investigar la mort de Flors i els seus companys el 1997, ni de la resta de víctimes espanyoles i ruandeses i congolese; tampoc no ho pot fer el Tribunal Penal Internacional, competent només per a investigar crims posteriors a l'any 2002.

“ Tenim menys necessitat d'alliberadors de la pàtria, populistes i proveïdors de llibertat material i més de ciutadans al servei de les persones i els pobles ”

Per això, els familiars de Flors Sirera i d'altres víctimes catalanes, espanyoles i ruandeses, juntament amb destacades institucions públiques (incloent als ajuntaments de Figueres, Manresa, Navata o Sevilla) i ONG nacionals i internacionals, van interposar una acció de justícia segons el principi de justícia universal. Després d'anys d'investigacions amb testimonis protegits, el jutge va dictar ordres d'arrest internacional contra 40 membres de la cúpula politicomilitar de Ruanda, amb Kagame al capdavant. A partir d'aquí es van produir nombrosos impactes internacionals², que van intentar ser neutralitzats. L'últim, la detenció -a petició d'un jutge espanyol- del general Karake Karenzi a Londres, qui va aconseguir evitar el judici d'extradició gràcies a les maniobres i interferències polítiques de la fiscalia britànica i de l'advocada de Karake, Cherie Blair (esposa de l'anterior *premier* Toni Blair, assessora "gratuïta" de Kagame). Cal afegir que el govern espanyol va voler suprimir la justícia universal, tot obligant així les víctimes a recórrer en empara davant del Tribunal Constitucional.

Avui continuem posant en el centre Flors, Manuel, Luis, Victoire i a tots els que, sigui quin sigui el lloc de responsabilitat que ocupen, es posen al servei de les persones i els pobles i treballen per a la realització dels drets humans en societats més equitatives, harmòniques i pacífiques.

1. Victoire Ingabire, ja com a presa política, va ser una de les nominades al Premi Sakharov a la llibertat de consciència del Parlament Europeu i és, per tercer any consecutiu, candidata al Premi Internacional Catalunya atorgat per la Generalitat de Catalunya. També ha estat candidata al Premi ICIP Constructores de Pau 2016.

2. Més informació sobre la causa de justícia i els seus impactes a [l'Anuario de Acción Humanitaria y Derechos Humanos](#), Universitat de Deusto, 2015.

Fotografia : UN Photo/Isaac Billy

© Generalitat de Catalunya